

АГУУЛГА

БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	3
1.1 Төслийн нэр:	3
1.2 Төслийн зорилго:	3
1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл:	3
1.4 Төслийн хүчин чадал	3
1.5 Үйлдвэрийн ашиглалтын технологи:	4
1.6 Эцсийн бүтээгдэхүүн:	5
1.6.1 Цахилгаан хангамж	6
1.6.2 Усан хангамж:	7
1.6.3 Дулаан хангамж	7
БҮЛЭГ 2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ.....	9
2.1 Төслийн байршил:	9
2.2 Төслийн физик газарзүй:	10
2.3 Уур амьсгал:	10
2.4 Ус зүй	10
2.5 Ургамал зүй	11
БҮЛЭГ 3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	11
3.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөө:	11
3.2 Хөрс ургамлан бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөө:	11
БҮЛЭГ 4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙ ЖИЛИЙН.....	12
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ	12
БҮЛЭГ 5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	14
БҮЛЭГ 6. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ	15
БҮЛЭГ 7. БИОЛОГИЙН НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	15

БҮЛЭГ 8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	16
БҮЛЭГ 9. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	16
БҮЛЭГ 10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
БҮЛЭГ 11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	17
БҮЛЭГ 12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	18
БҮЛЭГ 13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ	18
БҮЛЭГ 14. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	19
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ НЭГДСЭН ТӨСӨВ.....	21

БҮЛЭГ 1. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн нэр

Хэнтий аймгийн Дархан сумын нутаг орших “Алс (Дальний) хайлуур жоншны ордын урд хэсэг /хүдрийн биет 1, 1а,2/-ийг ашиглах” төсөл

1.2 Төслийн зорилго

ХТД ХХК нь 2017 онд байгуулагдсан бөгөөд Монгол улсын 9011662124 улсын бүртгэлийн дугаар бүхий аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээтэй. Монгол Улсын ашигт малтмалын тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн Хэнтий аймгийн Дархан сумын нутагт орших Алс хайлуур жоншны ордын урд хэсэг MV-021443 дугаартай ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй 764.09 гектар талбайд хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглах зөвшөөрлийг 2049 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдөр хүртэл авсан байна.

1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

Төсөл хэрэгжүүлэгч	“ХТД” ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар	9011662124
Регистрийн дугаар	6165524
Хаяг	Улаанбаатар хот, Хан-уул дүүрэг, 15-р хороо, Жаргалан хотгон 1-р хаус
Утас	99508477

Хүснэгт №. 1 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл

1.4 Төслийн хүчин чадал

Ордыг ил болон далд аргаар ашиглах бөгөөд хаягдал, бохирдол тооцсоноор 306.1 мян.тн жоншны хүдэр олборлоно. Жилд 100.0 мян.тн хүдэр олборлох хүчин чадалтайажиллах бөгөөд ил уурхай 4 жилийн хугацаанд, далд уурхай 2 жилийн хугацаанд тус тус ажиллана. Баяжуулах үйлдвэрийн хувьд 150 мян.тн жилийн хүчин чадалтай бөгөөд эхний жилүүдийн түүхий эдийн 50-65 хувийг Алс хайлуур жоншны ордын урд хэсгээс хангах ба үлдсэн хэсгийг Хэнтий аймгийн Бор-Өндөр сумын нутагт орших “ӨндөрОвоо”-ын хайлуур жоншны ордын 30-р хүдрийн биетээс болон бусад ижил төстэй ордуудаас худалдан авахаар төсөлд тусгав. Төсөл хэрэгжсэнээр 15.03 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийж улсын төсөвт 156.2 тэрбум төгрөг татвар

төлж 204.4 тэрбум төгрөгийн цэвэр ашигтай ажиллана. Ордыг эдийн засгий эргэлтэнд оруулснаар орон нутагт мөнгөн урсгал бий болж улс орон нутгийн орлого нэмэгдэхээс гадна, шинээр ажлын байр бий болох зэрэг олон эерэг нөхцөл бүрдэх болно.

1.5 Үйлдвэрийн ашиглалтын технологи

№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Дүн
1	Ерөнхий мэдээлэл		
1.1	Төсөл хэрэгжүүлэгч компани	ХТД ХХК	
1.1	Улсын бүртгэлийн гэрчилгээний дугаар	9011662124	
1.3	Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	MV-021443	
1.4	Ашигт малтмалын төрөл	жонш	
1.5	Ордын байршил	Хэнтий аймаг, Дархан сум	
1.6	Ашиглалтын хугацаа	11 жил	
2	Геологийн судалгаа		
2.1	Нөөц бүртгэх тухай тушаалын дугаар, огноо	2019 оны 06 дугаар сарын 25-ны өдрийн н/66 тоот тушаал	
2.2	Нөөцийн тайлангийн дүгнэлтийн дугаар, огноо	2019 оны 05 сарын 31-ний өдрийн дугаар ХХ-10-02 тоот дүгнэлт	
3	Ил уурхайн технологийн хэсэг		
3.1	Уурхайн ашиглалтын технологи	Автотээвэртэй, гадаад овоолготой ашиглалтын систем	
3.2	Олборлох хүдрийн хэмжээ (нийт)	мян.тн	289.61
3.3	Хүдэр дэх хайлуур жоншны дундаж агуулга	%	44.03
3.4	Хүдэр дэх эрдсийн хэмжээ	мян.тн	127.51
3.5	Олборлолтын үеийн хаягдлын хувь	%	3.49
3.6	Олборлолтын үеийн бохирдлын хувь	%	5.24
3.7	Хуулах хөрсний хэмжээ	мян.тн	1601.7
3.8	Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент	м ³ /тн	5.53
Далд уурхайн технологийн хэсэг			

3.9	Уурхайн ашиглалтын технологи	Хүдрийг дэд давхраар цооногоор нураах ашиглалтын систем	
3.10	Далд аргаар олборлох хүдэр	мян.тн	16.49
3.11	Далд аргаар олборлох хүдрийн дундаж агуулга	%	42.12
3.12	Далд аргаар олборлох хүдэр дэх жоншны нөөц	мян.тн	6.94
3.13	Далд аргаар олборлох үеийн хаягдлын хувь	%	12.02
3.14	Далд аргаар олборлох үеийн бохирдлын хувь	%	26.1
4	Баяжуулалтын технологи		
4.1	Баяжуулах технологи	Хуурай, флотаци хосолсон	
4.2	Баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадал	мян.тн	150
4.3	Бүхэллэг баяжмалын агуулга	%	60
4.4	Флотацийн баяжмалын агуулга	%	97
4.5	Бүхэллэг баяжмалын хэмжээ (нийт)	мян.тн	249.9
4.6	Флотацийн баяжмалын хэмжээ (нийт)	мян.тн	462.6

1.6 Эцсийн бүтээгдэхүүн

Алс хайлуур жоншны ордын урд хэсгийн хүдрийг хуурай болон флотацийн аргаар баяжуулах бөгөөд эцсийн бүтээгдэхүүн нь жоншны баяжмал байна. Баяжуулах үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн гаргалтын тооцоог доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Үзүүлэлтүүд	Нэгж	Ашиглалтын жил				Нийт
		2-р жил	3-р жил	4-р жил	5-11 жил	
Ил уурхайгаас ирэх анхдагч хүдэр						
Олборлох хүдрийн хэмжээ	мян.тн	150	106.93	49.17		306.1
Хүдрийн дундаж агуулга	%	42.16	45.19	46.54		43.93
Худалдаж авах хүдэр						
Хүдрийн хэмжээ	мян.тн		43.07	100.83	150	1193.9
Хүдрийн дундаж агуулга	%		40	40	40	40
Баяжуулах үйлдвэр лүү орох нийт хүдэр						
Нийт хүдрийн хэмжээ	мян.тн	150	150	150	150	1500

Хүдрийн дундаж агуулга	%	42.16	42.75	45.46	40	41,04
Хуурай аргаар баяжуулах хэсгээс гарах баяжмал						
Баяжмалын гарц	%	17.12	17.36	18.46	16.24	16.66
Баяжмалын агуулга	%	60	60	60	60	60
Жонш авалт	%	24.36	24.36	24.36	24.36	24.36
Баяжмалын хэмжээ	мян.тн	25.68	26.04	27.69	24.36	249.92
Флотацийн хэсгээс гарах баяжмал						
Баяжмалын гарц	%	31.69	32.13	34.17	30.06	30.84
Баяжмалын агуулга	%	97	97	97	97	97
Жонш авалт	%	72.9	72.9	72.9	72.9	72.9
Баяжмалын хэмжээ	мян.тн	47.53	48.2	51.25	45.09	462.63
Баяжуулах үйлдвэрээс гарах хаягдал						
Хаягдал гарц	%	51.19	50.51	47.37	53.7	52.5
Хаягдлын дундаж агуулга	%	2.26	2.32	2.63	2.04	2.14
Хаягдлын металл авалт	%	2.74	2.74	2.74	2.74	2.74
Хаягдлын хэмжээ хэмжээ	мян.тн	76.79	75.76	71.06	80.55	787.55

1.6 Төслийн дэд бүтэц

1.6.1 Цахилгаан хангамж

Алс хайлуур жоншны ордоос зүүн урд 2,7 км зайд Бор-Өндөр сумаас татсан 35 кВ-н өндөр хүчдэлийн шугамаас уурхайн цахилгаан хэрэглэгчдийг эрчим хүчээр хангахаар тус төсөлд тусгалаа. Уг төслийн баяжуулах үйлдвэрийн цахилгаан хэрэглэгчдийг найдвартай хангах зорилгоор 2023 оны 9 дүгээр сарын 8-ны өдрийн 23/02 гэрээний дагуу “ХТД” ХХК нь өөрийн эзэмшлийн 35/0.4 кВ-ын дэд станцыг батлагдсан зураг төсөл, стандартын дагуу хийж гүйцэтгэж байна. Харин бусад хэсгийн цахилгаан хэрэглэгчдийг дизель генератораар хангана. Алс хайлуур жоншны уурхайн цахилгаан эрчим хүчний гол хэрэглэгчид нь:

Далд уурхайн газрын дээрх, доорх хэрэглэгчид

Ил уурхайн цахилгаан хэрэглэгчид

Баяжуулах үйлдвэр

Уурхайн хотхоны хэрэглэгчид

Засварын газрын хэрэглэгчид

Уурын зуух, ус хангамжийн хэрэглэгчид

Уурхайн цахилгаан зарцуулалт

Далд уурхайн хувьд төслийн гурав дахь жилээс ашиглалтад орох ба хоёр жилийн хугацаанд олборлолтын ажил хийгдэхээр төсөлд тусгав. Уурхайг тэжээх цахилгаан дамжуулах агаарын шугамыг болон 0.4 кВ-н хэрэглэгчдийг тэжээх трансформаторыг сонгохын тулд уурхайн цахилгаан хэрэглэгчдийн тооцооны нийт чадлыг тодорхойлов.

Дээрх цахилгаан хэрэглэгчдийн цахилгаан ачааллын тооцоог дараах хүснэгтээр оруулав.

Бүрэн чадал: 2503 кВА

1. Актив чадал: 2095.8 кВт
2. Реактив чадал: 1368.5кВАр
3. Нийт уурхайн эрчим хүчний хэрэглээний коэффициент 0.76

Жилийн эрчим хүчний хэрэглээ 11,425.09 мян.кВт.цаг

Усан хангамж: Усны үндсэн хэрэглэгч нь уурхайн тосгон ба далд уурхайн өрөмдлөгийн ажил байна. Далд уурхайн усан хангамжийг ордоос 1 км зайд байрлах гар худгаас 5 тн багтаамжтай цистернээр зөөвөрлөж гүйцэтгэнэ.

1.6.2 Усан хангамж:

Уурхайн ажилчдын ундны усны хэрэглээг тусгай зөвшөөрлийн талбайд байрлах 2023 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдөр гаргуулсан 130 м гүнтэй худгаас хангахаар төсөлд тусгав.

Худгийн байршлын солбицол:

- Уртраг 1090 24' 14.68

- Өргөрөг 460 18' 59.28
- Үнэмлэхүй өндөр: 1397 м

Энд худгаас татсан усыг унд ахуйн хэрэглээнд хэрэглэж болохуйц болтол цэвэршүүлж ашиглана. Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 тушаал “Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм”-ын 12-р хавсралт “Төвлөрсөн усан хангамж, ариутгах татуургын системд холбогдоогүй орон сууц”-д 1 хүн 150 л/хон байна.

1.6.3 Дулаан хангамж

Уурхайн ажилчдын кемп, уурхайн захиргаа болон гал тогоо, засварын газрын барилга байгууламжуудын халаалтыг уурын зуухаар халаахаар төлөвлөсөн.

Уурхайн оффисын байр, гал тогоо, амралтын байр зэрэг уурхайн халаалт шаардлагатай бүхий л хэрэглэгчдийг хүйтний улиралд халааж дулааны улиралд халаалтыг зогсоохоор төсөлд тусгаж өгсөн.

1.6.4 Уурхайн барилга байгууламж

Өмнөх боловсруулсан ТЭЗҮ-ний төлөвлөлт, хөрөнгө оруулалтын дагуу барилга байгууламж, механик засварын цех, оффис, уурын зуух, тэсрэх материалын агуулах, хүрээлсэн хашаа зурвас, үерийн далангууд, зам харилцаа, ЦДАШугам зэрэг бүтээн байгуулалтын ажил хийж гүйцэтгэж байна. Мөн уурхайн хотхонд дунджаар 100-150 хүн байрлах ажилчдын амрах байр, хотхоны гал тогоо, халуун ус, спорт талбай, машины зогсоол, граж, агуулах зэргийг гүйцэтгэж байна.

Үүнд:

- Ажиллах хүчний орон сууц, үйлчилгээний байгууламж
- Баяжуулах үйлдвэр
- Захиргаа
- Засварын газар
- Тээврийн зам

- Тэсрэх материалын агуулах
- Шатахуун түгээх станц
- Бусад

БҮЛЭГ 2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

2.1 Төслийн байршил:

Алс хайлуур жоншны уурхай нь Улаанбаатар хотоос 330 км, Хэнтий аймгаас 144 км, Дархан сумаас 36 км, Бор-Өндөр дэх төмөр замын өртөөнөөс хойш 5 км, Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумаас 52 км зайд тус тус байрладаг. ХТД” ХХК нь тусгай зөвшөөрлийн 764.09 га талбайд үйл ажиллагаа явуулж байна.

MV-021443 дугаартай ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг 2019 оны 08 дугаар сарын 01 ний өдрийн, АМГТГ-ын Кадастрын хэлтсийн даргын 378 дугаартай шийдвэрээр авсан бөгөөд ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн солбилцлын цэгүүдийг дараах хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт №. 2 Төслийн талбайн координат

№	Уртгаг	Өргөрөг
1	109° 25' 58"	46° 19' 51.65"
2	109° 25' 58"	46° 18' 51.66"
3	109° 22' 30"	46° 18' 51.66"
4	109° 22' 30"	46° 19' 51.65"
5	109° 23' 41.56"	46° 19' 51.65"
6	109° 23' 41.56"	46° 19' 21.65"
7	109° 24' 11.73"	46° 19' 21.65"
8	109° 24' 11.73"	46° 19' 51.65"

2.2 Төслийн физик газарзүй

2.3 Уур амьсгал

Судалгааны талбай нь жилийн дөрвөн улирал ээлжлэн солигддог эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай. Улирлын температурын зөрүү их. Өвөл нь -37.5 хэм хүртэл хүйтэрнэ. Зун хамгийн их халж +34.9-өөс +40 хэм хүрнэ. Жилд унах хур тунадасны хэмжээ дунджаар 277 мм бөгөөд үүний 70 гаруй хувь нь зуны улиралд бууна. Жил бүрийн 10-р сарын сүүл үеэс цас орж хүйтний улирал эхэлдэг. Салхины хурд 6-8 м/сек-ээс 18 м/сек хүрнэ. Заримдаа түүнээс ч хүчтэй шороон шуурга шуурна. Цасан бүрхүүл ихэвчлэн жил бүрийн 11-р сарын 2 дугаар хагаст эхлэн тогтож, дараа жилийн 3-р сарын сүүлч, 4-р сарын эхээр бүрэн хайлдаг. Жилд дунджаар 79-95 орчим хоногийн туршид харьцангуй бага зузаантай цасан бүрхүүл тогтдог боловч уул толгодын хойд ташлаг болон хөндий хотгорын ай савын хэсэгт цасан бүрхүүлийн хамгийн их зузаан 18-20 см хүрдэг.

2.4 Ус зүй

Судалгааны талбайд ой мод, намаг шавар байхгүй. Зуны улирлын сүүлч, намрын ширүүн аадар борооны дараа хуурай сайруудаар хэмхдэс чулуу зөөвөрлөсөн түр зуурын үерийн ус урсдаг. Гадаргуугийн нам дор хэсгүүдэд оршдог жижиг нуур тойрмууд нь агаарын хур тунадсаар тэжээгдэнэ.

2.5 Ургамал зүй

Тус сумын нутаг ботаник газар зүйн мужлалаар дээгүүр, Монголын хээрийн тойргийн Нялгын дүүрэгт хамаарна. Уулын хээрт: Цахилдаг, алаг өвст, хиагхялганат, бужмаг, хонгорзул, улалж, бут бударгана, харгана, халгай, буурцагт өвсний төрөл зонхилно. Тал хээрт: Үетэн хялганат, хазаар өвс, хиаг-хялганат, шарилж, лууль, дэрс болон амт чанар, шимт сайтай үетэн, буурцагт, алаг өвсний төрлийн ургамал зонхилно. Мөн гол, булаг, нуур тойрмын хөвөөгөөр хиаг, хазаар өвс, салхин ерхөг, дэрс, харгана, адамсын агь, хэрс зэрэг ургамал ургадаг ба сумын урд говирхог талаараа таана, мангир, хөмүүл, ерхөг, үетэн хялганат, алаг өвс, жижиг бутан үетэн, ботуульт ургамал зонхилон ургадаг байна. Сумын нийт бэлчээрийн 4.5 хувь нь цэвэр бэлчээр, 59 хувь нь сөөгт бэлчээр, 22 хувь нь чулуурхаг бэлчээр, 14.5 хувь нь довонтой бэлчээр байна.

БҮЛЭГ 3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөө:

Алс хайлуур жоншны ордын район бол манай орны хамгийн эрс тэс уур амьсгалтай, ургамал бүрхэвч сайтай нутаг. Энэ бүс нутагт уур амьсгалын чийглэг, хуурай байдлыг илтгэх үзүүлэлт болох дулаан улирлын хур тунадас, газрын гадаргын ууршуулах чадварын харьцаа 0.14-өөс их байдаг

Уг төсөл хэрэгжих талбай нь хүний суурьшлын бүс буюу Дархан сумын төвөөс зүүн хойш 36км зайтай, тухай район нь жоншны хэд хэдэн уурхай, баяжуулах үйлдвэртэй байгаа зэргээс агаар орчинд нөлөөлж бохирдуулах тоос, хүнд машин механизмуудын утаа зэргээр бага зэргийн бохирдсон байна.

Агаар орчныг бохирдуулах үндсэн эх үүсвэрийг байгалийн болон хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй гэж 2 ерөнхий хэсэгт хувааж үзнэ. Агаарын бохирдлын нилээд аюултай эх үүсвэрт хүний үйл ажиллагаанаас хамааралтай бохирдолт ордог ба энэ нь ихэвчлэн үйлдвэртэй холбоотой

3.2 Хөрс ургамлан бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөө:

Төсөл хэрэгжиж буй газрын хөрсөн бүрхэвч нь ялзмаг хуримтлалын давхарга нь бараан хүрэн, хүрэн өнгөнийх нь байдал ялзмагийн хуримтлалтай шууд холбоотой. Бүдэг илэрсэн бөөмөрхөг бүтэцтэй, жижиг сайр чулуу байнга бага хэмжээгээр агуулсан байдаг. Доод хил нь тод ялгардаг. Зузаан нь янз бүр 10см-ээс 30-35 см хүртэл хэлбэлзэнэ. Шилжилтийн ялзмагт давхарга тод бор, цайвар бор өнгөтэй бусад давхаргуудаас арай хурц туяатай, нягтавтарт, хил зааг нь тод, зузаан нь 10-25 см байдаг.

БҮЛЭГ 4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙ ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм.

“Алс (дальний)-ийн хайлуур жоншны ордын урт хэсэг/биет 1,1а,2/-ийг ашиглах” уул уурхайн төслийн хүрээнд төсөл хэрэгжүүлэгчийн мөрдөн ажиллах байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” Монгол Улсын хууль, Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2014 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн А-117 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралт “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх аргачлал”, Засгийн газрын 2013 оны 374 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам”-ын 2-р хэсэгт тусгасаны дагуу, байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүн зэрэгт тулгуурлан Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29 –ний өдрийн А/618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах хянан батлах, тайлагнах журам”-ын дагуу боловсруулав

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь:

’ Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө

’ Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэнэ

Энэхүү байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө нь төлөвлөж буй төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, хүн амд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдээс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээнүүдийг шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацаа, давтамж, баримтлах дүрэм журам, стандартуудын хамт нэгтгэн үзүүлж буй төслийг хэрэгжүүлэгч “ХДТ” ХХК -аас заавал хэрэгжүүлж, мөрдөж ажиллах ёстой баримт бичиг юм.

Хүснэгт №. 3 БОМТ нийт зардал

№	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Зардал (сая.төг)
	Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө	
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	
3	Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө	
4	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	
6	Удирдлага зохион байгуулалтын авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө	
7	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	
	2026 оны нийт зардал	

Тус төслийн үйл ажиллагаанаас төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчин болон төслийн ажилчид, ойр орчмын оршин суугчид, хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, тухайн орчныг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, тус төслийн нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг төлөвлөх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэхэд оршино Ингэхдээ, төсөл хэрэгжүүлэгч тухайн арга хэмжээ бүрийг хэрэгжүүлж болохуйц, бодиттой арга хэмжээг төлөвлөн тусгахыг эрхэм болголоо. Энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах хуваарь зэрэг ажлууд багтсан бөгөөд төслийн 2026 оны 1 жилийн хугацаанд менежментийн төлөвлөгөөний ажилд нийт 10.000.000 /арван сая төгрөг/ зарцуулахаар төсөвлөгдсөн байна.

**БҮЛЭГ 5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Сөрөг нөлөөлийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Шалгуур үзүүлэлт	Нийт зардал, төг
Агаарын чанар			
1	Уурхайд орж гарах машин, ачилт буулгалтын цаг хугацаа, хоорондын зайг тоосны сарнилтай уялдуулан оновчтой байлгах мөрдөж ажиллах		
2	Уурхайн ажиллагсдад тоосноос хамгаалах хушуувч, амны маск, хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүнээр ажилчдыг хангах сургалт явуулах	Зургаар баталгаажуулах сургалтын хөтөлбөр боловсруулж батлуулах	8 000 000
Хөрсөн бүрхэвч			
1	ШТМ-ыг стандартын шаардлага хангасан саванд хадгалах хадгалалтанд хяналт тавих	Тос сольсон хүсэл тэмдэглэл хөтлөх	2 000 000
2	Шимт хөрсний овоолго хийх хадгалах		
3	Уурхайн орчны замыг стандартын дагуу тавих, тэмдэгжүүлэх ажил хийх, олон салаа зам гаргахаас сэргийлэх	Зургаар баталгаажуулах Тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах	2 500 000
Дуу чимээ			
1	Олборлолтын ажлыг өдрийн цагаар гүйцэтгэх	Шөнө орой цагаар дуу чимээтэй ажил явуулахгүй байх	
	Дуу шуугианы хэмжилт (2 цэгт дууны түвшин хэмжигч NL-04 багажаар) хийж, дуу, шуугиан бүхий		

	машин механизмийн ашиглалтыг оновчтой төлөвлөх, үр ашиггүй ашиглалтыг багасгах		
Усан орчин			
1	Усыг хэмнэлттэй хэрэглэх	Усны тухай сургалт орох	500 000
2	Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулан гэрээ байгуулан зөвшөөрөл авч, төлбөрийг барагдуулах	Гэрээ байгуулах, төлбөр төлсөн баримт байх	
	Нийт зардал		13 000 000

БҮЛЭГ 6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

№	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хариуцах эзэн	Шалгуур үзүүлэлт
1	Тус сумын төвийн дундах авто замуудын эвдрэлийг засах, хогийн цэгийг цэгцлэх	Уурхайн дарга	Орон нутагт хүлээлгэж өгсөн акт. Ажил гүйцэтгэх үеийн фото зураг
	Нийт зардал		30 000 000

БҮЛЭГ 7. БИОЛОГИЙН НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хариуцах эзэн	Шалгуур үзүүлэлт
1	0.5 га талбайд 500 ширхэг мод тарина.	Уурхайн дарга	Ажил гүйцэтгэх үеийн фото зураг(1 500 000)
2	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд сумын удирдлагуудтай зөвшилцөн мод тарих	Уурхайн дарга	Ажил гүйцэтгэх үеийн фото зураг(2 500 000)
	Нийт зардал		4 000 000

БҮЛЭГ 8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Нүүлгэн шилжүүлэх, нутгийн иргэдийн эрүүл мэнд, эрх ашиг, амьжиргаа, соёлын өвийг хамгаалах болон бусад төлөвлөлттэй хэрхэн уялдсан байдал зэрэг нь нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт болох бөгөөд, төсөл хэрэгжих явцад, төслийн талбайтай ойр орших малчид, нутгийн иргэдийн санал гомдол ирсэн тохиолдолд, санал гомдлыг хүлээн авч харилцан тохиролцон шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх бөгөөд тодорхой хэмжээний зардал мөнгөтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэнэ.

Хүснэгт - 13. Нүүлгэн шилжүүлэх ажлын төлөвлөгөө

Д.д	Хийгдэх ажил	Хариуцах эзэн	Шалгуур үзүүлэлт
1	Төслийн талбайтай ойр орших нутгийн иргэд малчидаас ирсэн гомдол, саналыг хүлээн авч шийдвэрлэнэ.	Уурхайн дарга	Уурхайн удирдлагад хандсан албан хүсэлт, саналт гомдол байна, баримтжуулна.
	Нийт		1 000 000

БҮЛЭГ 9. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Тус төслийн хувьд гүний чиглэлтэй бөгөөд далд уурхайн малталтын явцад түүх соёлын дурсгалт зүйл болон түүхийн ховор олдвор олдсон тохиолдолд нэн яаралтай олборлолтын ажлыг зогсоож холбогдох албан тушаалтан болон газарт мэдэгдэж шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хүснэгт - 14. Түүх соёлын өвийг хамгаалах ажлын төлөвлөгөө.

Д.д	Хийгдэх ажил	Хариуцах эзэн	Шалгуур үзүүлэлт
1	Олборлолтын явцад гарч ирсэн олдвор, түүхийн дурсгалт зүйл гарч ирсэн тохиолдолд шаардлагатай ажлыг авч хэрэгжүүлнэ.	Гүний уурхайн ээлжийн мастер, маркшейдер	Ээлжийн мастерын мэдэгдэл байна, түүхийн дурсгалт олдвор олдсон тохиолдолд фото зураг баримтжуулалт болон холбогдох газрын дүгнэлт байна.
	Нийт		Ашиглалтын зардалд орно.

БҮЛЭГ 10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Д.д	Хийгдэх ажил	Хариуцах эзэн	Шалгуур үзүүлэлт
1	Техник, технологийн аюулгүй байдлыг тогтмол хянах, шалгах. Машин техникийн үйлчилгээ засварыг тусгай бэлтгэсэн талбайд явуулж хэвших	ХАБЭА	
2	Галын сараа байгуулах	ХАБЭА	2 000 000
3	Аваар ослын үед авран хамгаалах төлөвлөгөөтэй байх	ХАБЭА	Төлөвлөгөө хийж батлуулах
4	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн аюулгүй байдалд хяналт тавих, зориулалтын агуулахад хадгалах	ХАБЭА	
	Нийт		2 000 000

БҮЛЭГ 11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Д.д	Хог хаягдлын талаар хийгдэх ажлууд	Шалгуур үзүүлэлт
1	Аюултай хог хаягдал үүсгэгчийн дугаар авах	Дугаар авах
2	Хаягдал тосыг хуримтлуулах сав байрлуулах.	Зургаар батлгаажуулах 1 000 000
3	Хог хаягдлыг цуглуулах савыг битүүмж сайтай хийх, аль болох олон газарт байрлуулах	Хогийг ангилж хаях. 2 000 000
4	Ахуйн хог хаягдлаа эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулан тээвэрлүүлнэ.	Дархан сумтай хог хаягдлын гэрээ хийх
5	Хог хаягдлын төлбөрөө төлнө.	Төлбөр төлсөн баримт байна. 2 000 000
	Нийт	5 000 000

БҮЛЭГ 12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал. төг	Хариуцагч
1.	Байгаль орчныг хамгаалах, үйлдвэрлэлийн ослоос гал түймэр, усны аюул мэтийн гэнэтийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, ослоос гарсан тохиолдолд шуурхай хэрэгжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах талаар сурталчилгааны ажлыг мэргэжлийн байгууллага хүмүүстэй хамтран зохион байгуулах.	5, 10 сард	3 000 000төг	Уурхайн дарга
2	Уурхайн ажилчдыг хөдөлмөр хамгаалалын хувцас хамгаалах хэрэгсэлээр бүрэн хангах	Ажил эхлэх үед	Үйл ажиллагааны зардалд орсон	Уурхайн дарга
	Нийт		3 000 000	

БҮЛЭГ 13. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ

Хугацаа	Олон нийтэд тайлагнах, танилцуулах ажлын жагсаалт	Зохион байгуулах хүний албан тушаал
2026 оны 6-р сард	холбогдох мэргэжилтэнгүүдийг газар дээр нь танилцуулна.	Байгаль орчны ажилтан, Уурхайн дарга болон компанийн захирал Зардал нь үйл ажиллагааны зардалд орно.
Ирэх оны 11 сарын 1-нд багтаан	Менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайлангаа боловсруулж байгаль орчны албанд хүргүүлнэ.	

БҮЛЭГ 14. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ	Хяналт шинжилгээний үзүүлэлт	Хяналт шинжилгээний хэлбэр, зардал	Хяналт шинжилгээ	Хяналт шинжилгээ явуулах байршил	Хяналт шинжилгээ хийх багаж, холбогдох стандарт
1	Агаар	Агаар орчны бохирдол агаар дахь тоосны агууламж. NO2. SO2 CO -ын агууламж. Хүнд металл тодорхойлох Агаар орчны бохирдол агаар дахь цацраг, дуу чимээ	Агаарын шинжилгээний 2 цэгт жилд 2 удаа хэмжилт хийлгэнэ. Нэг удаагийн шинжилгээний хөлс 100 000 төг. 2 цэг*1 удаа*100 000= 200 000 төг Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2011 оны 10 сарын 10-ны өдрийн А-342 дугаар тушаалын хавсралтаар тооцов.	8 сард	Уурхай, уурхайн зам	Агаарын тухай хууль. Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль. Агаарын чанар-хот суурин газрын гадаад орчны агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ MNS 6063: 2010. Агаарын чанар техникийн ерөнхий шаардлага MNS 4585: 2007
2	Ус	Усны ерөнхий химийн шинжилгээ. бактерлогийн шинжилгээ (рН. ЕС. TDS. нийт шүлтлэг. хатуулгын хэмжээ. рН. цахилгаан дамжуулах чанар. Cl. SO4. NO2. NO3. CO3. HCO3) Ахуйн хаягдал усны ерөнхий химийн шинжилгээ. бактерлогийн шинжилгээ (рН. ЕС. TDS. нийт шүлтлэг. хатуулгын хэмжээ. рН. цахилгаан дамжуулах чанар)	2хүдгийн ус жилд 2 удаа дээжлэлт авч шинжилгээнд шинжлүүлнэ. үнэ 161700 төг 2цэг*1 удаа*161700 төг =323400 төг *УСУГ итгэмжлэгдсэн лабораторийн үнэ	10 сард	Худаг, уснаас 2	Усны тухай хууль. Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2008. Газрын доорхи усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 6148:2010. Ундны усны. эрүүл ахуйн шаардлага. чанар. аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS 0900:
3	Хөрс	Хөрсний агрохими. нийт азот. хөдөлгөөнт фосфор.	Хөрсний хяналт шинжилгээний 2 цэгт жилд 2 удаа	10 сард	Уурхайн шимт хөрсний	-MNS3985-87 Хөрсний ариун цэврийн

		солилцох кали. карбонат. Хүнд металл(Cr. Pb. Cd. Ni. Zn). Бактери	Хөрсний механик бүрэлдэхүүн. ялзмаг 20000төг1 Хөрсний хүнд металл шинжилгээний үнэ 45.0 мян.төг 2 2 цэг* 1 удаа* 65000төг = 130 000төг Газарзүйн хүрээлэнгийн хөрсний төв лаборатори 2-Эс жи Эс лаб ХХК үнэ авав.		овоолго ахуйн бохир усны хаягдал орчимд	байдлын үзүүлэлтийн нэр. төрөл – MNS3310-91 Хөрсний агро химийн үзүүлэлтийг тодорхойлох – MNS2305-94 Дээж авах. савлах. тээвэрлэх. хадгалах журам – MNS(ISO)4814:1999. Атом Шингээлтийн Спектрометрээр шинжилгээ хийх
4	Нийт		2 000 000 төг томилолтын зардал багтсан.			–

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ НЭГДСЭН ТӨСӨВ

Д.д	Зардлын утга	Нийт зардал,сая.төг
1	Сөрөг нөлөөлийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	13 000 000
2	Нөхөн сэргээлтийн дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	30 000 000
3	Биологийн нөхөн сэргээлт	4 000 000
4	Нүүлгэн шилжүүлэх ажлын зардал	1 000 000
5	Осол эрсдэлийн менежментийн зардал	2 000 000
6	Хог хаягдлын менежментийн зардал	5 000 000
7	Удирдлага зохион байгуулалтын ажлын зардал	3 000 000
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн зардал	2 000 000
	2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардлын дүн	60 000 000

2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд нийт **60 000 000** төгрөг зарцуулахаар төлөвлөөд байна. Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн барьцаа мөнгө болгож 30 000 000 төгрөгийг Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9,15 дахь заалтанд зааснаар Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2014 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрийн А-04 тоот тушаалын дагуу Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай дансанд байршуулна.